

2019-06-24

Inventering av större vattensalamander kring Viksberg, Södertälje kommun

Översiktlig inventering av större vattensalamander som stöd i framtida
översikts- och detaljplanearbete

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställare: Carolina Hillerdal Ljungqvist, Miljökontoret i Södertälje kommun

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Uppdragsansvarig: Erik Zachariassen

Medverkande: Fredrik Engdahl, Jannike Andersson, Emanuel Vogel

Foton: Om inget annat anges: Fredrik Engdahl

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 8136

Bilder på framsidan. Hona av större vattensalamander *Triturus cristatus* observerad vid inventeringens lokal 23

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Bakgrund och syfte	5
Inventeringsområde och småvatten	5
Befintlig kunskap om groddjur och salamandrar	6
Metod för inventering	7
Osäkerhet i bedömningen	7
Artskyddsförordningen	8
Resultat	9
Diskussion och slutsatser	25
Fynd i identifierade möjliga lekplatser	25
Spridningsvägar och övervintringsområden	25
Förslag till anpassningar och åtgärder	25
Referenser	27

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Miljökontoret i Södertälje kommun, genomfört en översiktlig groddjursinventering med fokus på större vattensalamander (*Triturus cristatus*) i 41 vattensamlingar kring Viksberg i nordöstra delen av Södertälje kommun.

Större vattensalamander är fridlyst och skyddad enligt Artskyddsförordningens 4 §, vilket kortfattat innebär att det är förbjudet att genomföra åtgärder som kan ge negativ påverkan på djuren eller deras livsmiljö.

Större vattensalamander observerades i totalt tolv av de inventerade vattensamlingarna, och i varje del av det stora inventeringsområdet. Ett särskilt spännande resultat var att större vattensalamander spontant etablerat sig i en damm norr om Hoxeltorps skola, som anlades hösten 2016.

Med den stora mängden fynd inom hela det inventerade området blir vår rekommendation för kommande exploateringsprojekt kring Viksberg är att betrakta varje vattensamling en trolig del av livsmiljö för större vattensalamander, tills motsatsen har bevisats. Detta för att inte skapa problem som innebär att planritningar måste ritas om, om större vattensalamander påträffas inom ett detaljplaneområde. Att faktiskt konstatera om större vattensalamander förekommer eller inte inom ett planområde bör utredas med genom noggrannare inventeringar i inledningen av respektive planeringsprojekt.

Vi anser även att en analys av habitatnätverk för större vattensalamander bör genomföras inom inventeringsområdet. Detta då även spridningsvägar mellan till exempel dammar för lek- och parning innefattas i livsmiljön för större vattensalamander, och således innefattas av förbuden i Artskyddsförordningens 4§.

Inledning

Bakgrund och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Miljökontoret i Södertälje kommun, genomfört en översiktlig groddjursinventering med fokus på större vattensalamander i enlighet med Naturvårdsverkets ”ficklampsmetod” kring Viksberg, Södertälje kommun.

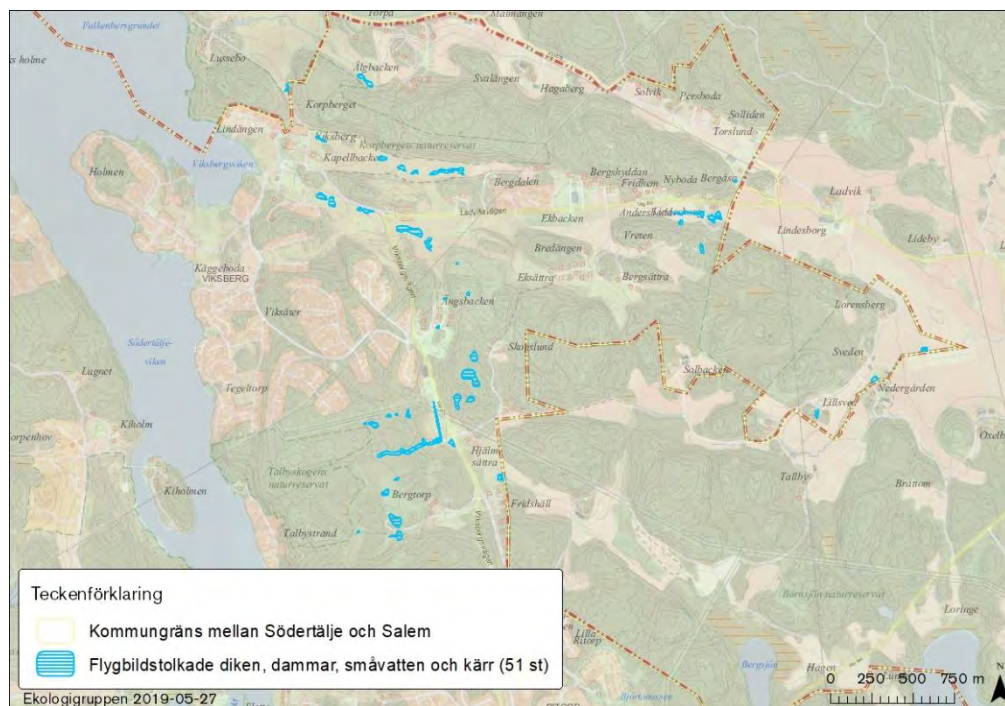
Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om större vattensalamander i området som underlag för framtida ÖP- och detaljplanearbete. Syftet har varit att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna beakta den större vattensalamandern och det lag-skydd arten har enligt Artskyddsförordningens 4 §, i framtida arbete med MKB- och detaljplan, samt eventuell dispensansökan.

Ansvarig för denna rapport har varit Erik Zachariassen, och i arbetet har också Fredrik Engdahl, Jannike Andersson och Emanuel Vogel hjälpt till med fältinventering.

Fältarbetet har utförts under maj 2019, och totalt har 43 olika dammar, våtmarker och småvatten besökts. Utöver fynd av större vattensalamander har även övriga påträffade groddjursarter samt möjliga predatorer noterats. För varje besökt lokal har även en enkel statusklassning gjorts av lokalens bedömda lämplighet som lekmiljö för större vattensalamander baserat på vattenkvalitet (siktdjup), solinstrålning till vattenytan samt förekomst av eventuella predatorer.

Inventeringsområde och småvatten

Inventeringsinsatserna i fält föranleddes av en flygbildstolkning av diken, dammar, småvatten och kärr som bedömdes utgöra möjliga lekvatten för större vattensalamander. Inventeringsinsatserna koncentrerades på området kring tätorterna Viksberg och Viksäter i nordöstra delen av Södertälje kommun. Inventeringsområdet avgränsas i Figur 1 (nedan) av småvatten markerade med blå färg. Totalt identifierades i flygbildstolkningen 51 möjliga lekdammars.

Figur 1. Inventerade diken, dammar, småvatten och kärr i blå färg.

Befintlig kunskap om groddjur och salamandrar

I april och maj 2016 påträffade Ekologigruppen större vattensalamander (*Triturus cristatus*) i ett par vattensamlingar kring Viksberg, i samband med inventering av groddjur på en tomt vid Ängsbacken i nordöstra delen av Södertälje kommun. Fynden vid inventeringen 2016 resulterade i att Ekologigruppen anlätades för ytterligare ett inventeringsuppdrag på en tomt i Hjärmsättra där fler dammar med större vattensalamander identifierades.

Metod för inventering

För inventeringen användes en kombination av två svenska standardiserade metoder för groddjursinventering, Naturvårdsverkets metod för ”Visuell och audiell inventering” (Naturvårdsverket 2010) av grodor, och ”ficklampsmetoden” för inventering av större vattensalamander (Naturvårdsverket 2005).

Metoden går ut på att en möjlig lekmiljö för groddjur genomsöks från strandkanten med hjälp av ficklampa. Där inventeraren långsamt vandrar längs stranden, för att var femte meter stanna och lyssna i 30 sekunder, och därefter notera alla sedda och hörda groddjur, tills hela strandkanten inventerats. I detta uppdrag var fokus snarare att konstatera ”förekomst” eller ”ingen förekomst” av större vattensalamander i de besökta dammarna, och av den anledningen gjordes inga omfattande studier av antalet individer per damm över leksäsongen. Varje damm besöktes en gång, då fokus låg på att besöka många

Inventeringen av 51 dammar som identifierades i flygbilder fältbesöktes 41 stycken inom uppdraget. Fältbesöken utfördes under 2 kvällar/nätter, 15–16 maj och 21–22 maj.

För varje fältbesökt lokal kommenterades sikt i vattnet samt solinstrålning till vattenspegel på en skala från noll till tre med förklaring enligt nedan:

Tabell 1 - Förklaring av värden i skalor för sikt- och solinstrålning i inventeringsmetodik

Värde	Sikt	Solinstrålning
0	Ingen vattenspegel	Ingen vattenspegel
1	Mycket dålig sikt i hela vattenpelaren på grund av t.ex. sediment i vatten eller mycket vattenväxter	Ingen eller mycket liten direkt solinstrålning till vattenspegel
2	God sikt i vattenpelare men med element t.ex. vegetation som försämrar överskådlighet	God solinstrålning, men med träd eller buskar som delvis skuggar vattenspegelns syd-, väst- och östra strand
3	Mycket god sikt i vattenpelare, och med element som förstärker möjligheterna att observera salamanderar som t.ex. ljus sedimentbotten	Mycket god solinstrålning, med åtminstone hela vattenspegelns södra strand fri från skuggande vegetation

Osäkerhet i bedömningen

I vissa dammar var sikten i vattenpelaren så pass dålig att eventuella salamandrar som uppehöll sig i vattensamlingen omöjligen hade kunnat identifieras vid tiden för fältbesöket.

Då varje vattensamling enbart besöktes vid ett tillfälle så finns möjligheten att inventeringsresultatet i vissa vattensamlingar skulle kunna bli ett annat om en noggrannare inventering över en längre tidsperiod genomfördes.

Artskyddsförordningen

Grod- och kräldjur skyddas av lagstiftning enligt 4 och 6 §§ artskyddsförordningen (artskyddsförordningen, 2007:845) och är fridlysta i Sverige. Artskyddsförordningen ska ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter (mark- och miljööverdomstolen 2013:13 och mark- och miljööverdomstolen M11317-14). Detta innebär att tillståndsmyndigheten ska bedöma hur skyddade arter påverkas av en planerad verksamhet. Syftet med artskyddet att skydda utpekade arter (8 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken).

Lokal population

Begreppet är centralt i artskyddsförordningen. Med lokal population menas den population (grupp av djur av en art) som har genetiskt utbyte med varandra. En lokal population kan vara olika för olika arter. För en vanligt förekommande lättspridd art kan den lokala populationen vara stor och sträcka sig över stora ytor på läns- eller nationell nivå. För ovanliga arter som är starkt knutna till en plats eller en specifik naturtyp/miljö, kan den lokala populationen vara liten och begränsad. Fortfarande saknas praxis om hur lokal population skall bedömas.

Enligt en dom i Miljööverdomstolen (MÖD 2016:1) skall artskyddsförordningen tolkas så att när syftet med ett projekt inte är att döda och skada så gäller inte skyddet enskilda individer. En bedömning skall istället göras av om åtgärden försvårar möjligheterna att uppnå gynnsam bevarandestatus för arten. Om ett projekt försvårar möjligheterna så kan man inte få dispens, men om projektet inte försvårar möjligheterna så behöver man inte dispens. Den juridiska tolkningen innebär därför i praktiken att dispensansökningar sällan är aktuella, och enligt Naturvårdsverkets handbok om artskyddsförordningen (Naturvårdsverket 2009) är en detaljplan dessutom ytterst sällan dispensgrundande. Ofta genomförs istället åtgärder, som del av själva projektet, så att det går att upprätthålla en ekologisk funktion och kontinuitet i det aktuella området. Syftet är att populationer av de skyddade arterna i området ska kunna finnas kvar. Avgränsningen av ”den lokala populationen” är beroende av vilken art det är, hur rörlig den är, och hur omgivningen och spridningsmöjligheterna ser ut. Större vattensalamander är skyddad enligt Artskyddsförordningens 4 §, vilket i korthet innebär att det är förbjudet att fånga, störa eller döda vuxna djur eller ägg och yngel, eller störa djuren under parning, övervintring eller flytt. Skyddet innefattar även djurens fortplantningsområden och viloplatser under alla levnadsstadier.

Resultat

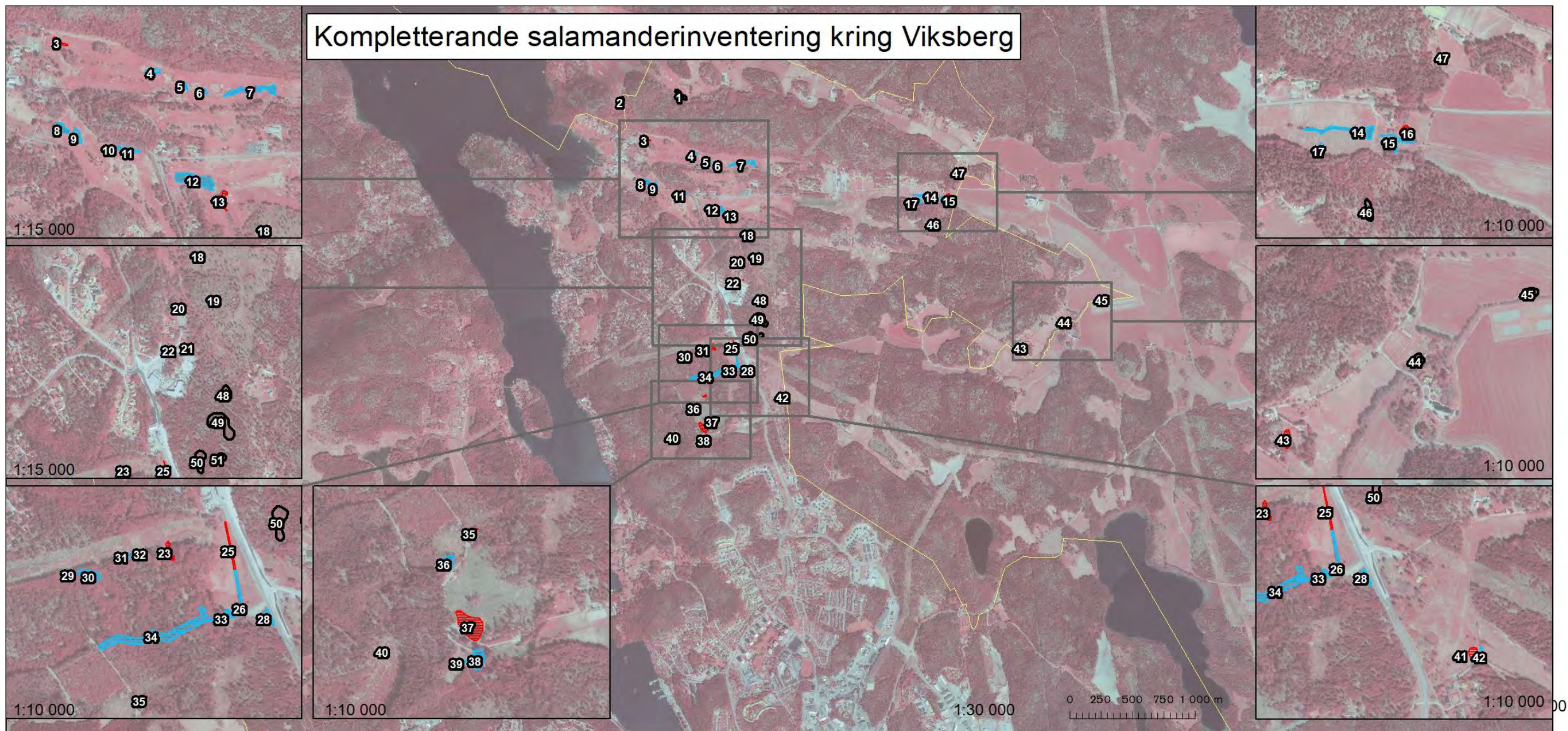
Totalt observerades större vattensalamander i tolv av de 41 vattensamlingar som inventerades inom uppdraget (se följande sida, samt Tabell 2). En intressant detalj är att större vattensalamander påträffades i alla delområden (små infällda kartor på följande sida) i inventeringsområdet kring Viksberg.

Särskilt glädjande är att vi påträffade större vattensalamander i lokal 20. Dammen vid lokal 20 var Ekologigruppen med och anlade under hösten 2016 som kompensation för en annan damm (utan större vattensalamander) som lades igen i samband med att Hoxeltorps skola byggdes.

Utöver informationen i denna rapport så levereras även en shapefil för GIS med samma information som redovisas i karta på följande sida samt i samt Tabell 2. Shapefilen innehåller lite mer information än vad som bedömdes relevant att redovisa i rapport.

Alla fynd av groddjur har även rapporterats till artportalen. För vattensamlingar som besökts utan att några groddjur observerats har ”Groddjur – Ej återfunnen” rapporterats till Artportalen.

Kompletterande salamanderinventering kring Viksberg

Fältbesökta lokaler med fynd av större vattensalamander (12 st)

- 3, Viksbergs golfbana - hål 12
- 13, Viksbergs golfbana - hål 7
- 16, Lindenberg 1
- 20, Ängsbacken - Fredriks damm
- 21, Ängsbacken 2
- 23, Viksberg - stora viltvattnet
- 24, Viksberg - lilla viltvattnet
- 25, Viksberg - diket i hagen norra delen
- 35, Bergtorp norr
- 37, Bergtorp - stora viltvattnet
- 41, Fridshäll våtmark
- 43, Lillsved

Fältbesökta lokaler utan fynd av större vattensalamander (29 st)

- 4, Viksbergs golfbana - hål 11-1
- 5, Viksbergs golfbana - hål 11-2
- 6, Viksbergs golfbana - hål 11-3
- 7, Viksbergs golfbana - hål 14
- 8, Viksbergs golfbana - hål 3-1
- 9, Viksbergs golfbana - hål 3-2
- 10, Viksbergs golfbana - hål 4-1
- 11, Viksbergs golfbana - hål 4-2
- 12, Viksbergs golfbana - utslag hål 6
- 14, Lindenberg 3
- 15, Lindenberg 2
- 17, Lindenberg 4
- 18, Hoxeltorpshöjden
- 19, Södra kärret Hoxeltorpshöjden
- 22, Hjälsättra damm
- 26, Björk- och videsnår vid hagmarksdikets böj. Hjälsättra
- 27, Lilla barrsnåret längs hagmarksdiket. Hjälsättra
- 28, Stora videsnåret i södra delen av hagmarken. Hjälsättra
- 29, Västra småvattnet. Hjälsättra
- 30, Hjälsättra skogskärret
- 31, Hjälsättra dubbeldammarna
- 32, Hjälsättra damm vid ridstigen
- 33, Viksberg - diket i hagen södra delen
- 34, Skogsdiket Hjälsättra
- 36, Bergtorp Viltvatten 2
- 38, Bergtorp Viltvatten 1
- 39, Bergtorp dike 1
- 40, Bergtorp söder
- 42, Fridhäll krondike

Lokaler som flygbildstolkats, men ej fältbesökts (10 st)

- 1, Salems golfklubb - hål 15
- 2, Salems golfklubb - hål 11
- 44, Nedergården - gårdsdamm
- 45, Nedergården - åkerdamm
- 46, Eksättravägen
- 47, Bergåsa gård - hagen
- 48, Hjälsättra östra 1
- 49, Hjälsättra östra 2
- 50, Hjälsättra östra 3
- 51, Hjälsättra östra 4

Kommungräns mellan Södertälje och Salem

Tabell 2 - Resultat av inventering av större vattensalamander kring Viksberg

Id	Namn på lokal	Datum		Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
		för fält- besök									
1	Salems golf- klubb - hål 15	00:00:00		Ej fältbesökt.	2073	0	0	-	-	-	
2	Salems golf- klubb - hål 11	00:00:00		Ej fältbesökt.	862	0	0	-	-	-	
3	Viksbergs golf- bana - hål 12	2019-05- 21		Liten vattenspegel mycket salamander. Sikt 2/3. Solin- strålning 3/3. Svs hane 4. Svs hona 5. Mvs hona 11. Mvs hane 7. Snok	419	3	3	Ja	Nej	Snok	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander

										Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	
4	Viksbergs golf- bana - hål 11-1	2019-05- 21	Spel vanlig padda. Mycket gräskarp. Ömsom flacka och branta kanter. Mycket gräskarp. Ingen synlig bot- tenveg. Sikt 1/3. Solinstrål- ning 3/3. Fladdermöss!	983	1	3	Nej	Nej	Karp	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander
5	Viksbergs golf- bana - hål 11-2	2019-05- 21	Mycket dålig sikt. Branta stränder. Sikt 1/3. Solin- strålning 3/3. Ingen synlig bottenveg. Salamanderklass 3/3	835	1	3	Nej	Nej	Nej	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander
6	Viksbergs golf- bana - hål 11-3	2019-05- 21	En fläck med Juncus som såg fin ut. Sikt 3/3. Solin- strålning 3/3. Livlöst	400	1	3	Nej	Nej	Nej	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensala- mander på skala 0-3
7	Viksbergs golf- bana - hål 14	2019-05- 21	Stor damm, mycket gräs- karp. Snok. Sikt 1/3. Solin- strålning 3/3. 700 yngel ob groddjur, trol Bufo. Sala- manderclass 3/3 förutom karpen	3311	1	3	Nej	Nej	Snok, karp	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander
8	Viksbergs golf- bana - hål 3-1	2019-05- 21	Damm med träd (al) och vass vid stranden. Grum- ligt. Siktdjup 20cm. Botten- veg går ej att se.	1535	1	3	Nej	Nej	Nej	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander
9	Viksbergs golf- bana - hål 3-2	2019-05- 21	Damm öppen vattenspegel. Brant gräsklädd kant. Sikt- djup 10cm. Mycket grum- ligt. Flera utlopp till dam- men.	1679	1	3	Nej	Nej	Nej	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander
10	Viksbergs golf- bana - hål 4-1	2019-05- 21	Öppen vattenspegel. Mycket lite veg, endast lite vass i en kant. Mycket dålig sikt. Siktdjup 10cm.	342	1	3	Nej	Nej	Gräsand.	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area		Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
				m2							
11	Viksbergs golf- bana - hål 4-2	2019-05- 21	Igenvuxen med vass. Mycket grumligt vatten, siktdjup 10cm. Gick ej att gå runt pga vattenspridare.	831	1	3		Nej	Nej	Nej	2/3 Men utan ob- servation av större vattensala- mander
12	Viksbergs golf- bana - utslag hål 6	2019-05- 21	Större damm på golfbana. Brant kant. Mycket grum- ligt vatten. Siktdjup 20cm. Bottenveg: går ej att se. Partivis med vass. Träd fö- rekommer utmed del av strand.	5043	1	2		Nej	Nej	Gädda, kräf- tor.	1.5/3 Men med förekomst av ef- fektiv predator

		Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
13	Viksbergs golf- bana - hål 7	2019-05- 21	Damm golfbana. Sluttande kant, träd utmed halva dammen. Mindre parti med vass. Bottenveg: inte så mycket. Sikt dålig, kunde inte se längre än max 1 me- ter från strand, samt sikt- djup 0,5m. Mycket pollen i och på vattnet. Ev. Gädd- nate. Svs: 1 s	1411	1	2	Ja	Nej	Nej	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander
14	Lindenberg 3	2019-05- 15	Mycket alger, dålig sikt. Småfisk, gädda, spel bufo bufo. Snok	1640	1	3	Nej	Vanlig padda	Småfisk, gädda, snok	2/3 Men med fö- rekomst av effek- tiv predator
15	Lindenberg 2	2019-05- 15	God solinstrålning, anlagd, grumligt vatten. Yngel ob- brungroda 200. Fisk. 1 ob- salamander	1426	2	3	Nej	Obestämd salamander. Yngel av obestämt stjärtlöst groddjur.	Nej	2.5/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area			Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
				m2	0-3	0-3					
16	Lindenberg 1	2019-05-15	Mycket fin vattenkvalitet, god solinstrålning, flacka kanter. Mjuk botten och svårt att inventera. 3 större dykarbaggar, snok, 2 hane Svs	780	3	2	Ja	Nej	Nej		3/3 Med observation av större vattensalamander
17	Lindenberg 4	2019-05-15	Saknar vattenspegel, ej intressant	466	0	1	Nej	Nej	Nej		0.5/3 Utan obs av groddjur
18	Hoxeltorpshöjden	2019-05-21	Vattenspegel saknas, ej intressant för groddjur.	74	0	0	Nej	-	-		
19	Södra kärret Hoxeltorpshöjden	2019-05-21	Vattenspegel saknas, ej intressant för groddjur.	197	0	0	Nej	-	-		
20	Ängsbacken - Fredriks damm	2019-05-02	Nyetablering i damm anlagd höst 2016, härligt!	132	3	3	Ja	Mindre vattensalamander	Nej		3/3 Med observation av större vattensalamander
21	Ängsbacken 2	2016-04-19	Tre hanar och en hona i liten "oansenlig" trädgårdsdamm på privat mark	14	1	3	Ja	Nej	Nej		3/3 Med observation av större vattensalamander

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Sol- och strålning			Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
				Area m2	Sikt 0-3	0-3				
22	Hjälmsättra damm	2016-04- 19	Skuggad, dagvattenför- sörjd, botten täckt av fjol- årslöv. Igenlagd sedan in- ventering	185	2	1	Nej	Obestämd brungroda, mindre vat- tensalaman- der	Nej	0/3 Dammen lade igen i samband med uppförandet av Hoxeltorps skola
23	Viksberg - stora viltvattnet	2019-05- 15	Besökt flera tillfällen. Som mest 27 lekande SVS. Noll av allt, väldigt dålig sikt. Mycket pollen på ytan. Gräsänder.	542	1	2	Ja	Mindre vat- tensalaman- der, vanlig groda.	Gräsand	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander
24	Viksberg - lilla viltvattnet	2019-05- 15	1 svS Hona, 1 mätt snok	132	2	1	Ja	Nej	Nej	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander
25	Viksberg - diket i hagen norra delen	2019-05- 15	Se inventering Hjälmsättra, 1 hona svS	485	3	3	Ja	Nej	Nej	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander

										Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	
26	Björk- och vide- snår vid hag- marksdikets böj. Hjälmsättra	2016-04- 19	Fin vattenkvalitet, grund. Viss solinstrålning. Sala- manderclass 2/3.	229	3	2	Nej	Nej	Nej	2.5/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder
27	Lilla barrsnåret längs hagmarks- diket. Hjälms- ättra	2016-04- 19	Lite vatten, lite solinstrål- ning. Salamanderclass 1/3	178	2	1	Nej	Nej	Nej	1.5/3 Utan obs av groddjur
28	Stora videsnåret i södra delen av hagmarken. Hjälmsättra	2016-04- 19	Vattenspegel saknas, ej in- tressant för groddjur.	687	0	1	Nej	Nej	Nej	0.5/3 Utan obs av groddjur
29	Västra småvatt- net. Hjälmsättra	2016-04- 19	Nyanlagt. Skuggat, botten- vegetation mycket sparsam. God vattenkvalitet.	93	3	2	Nej	Nej	Nej	2.5/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
30	Hjälmsättra skogskärret	2016-04- 19	Besökt flera gånger. Natur- lig kärrmiljö, god vatten- kvalitet, skuggat, ont om bottenvegetation.	1202	3	1	Nej	Nej	Nej	2/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder
31	Hjälmsättra dubbeldam- marna	2016-04- 19	Besökt flera gånger. An- lagda, troligtvis recent. God vattenkvalitet, god solin- strålning, branta kanter, bottenvegetation saknas.	421	2	2	Nej	Nej	Nej	2/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder
32	Hjälmsättra damm vid ridsti- gen	2016-04- 19	Besökt flera gånger. An- lagd, troligtvis recent. God vattenkvalitet, god solin- strålning, branta kanter, bottenvegetation saknas. 1 hona mvs vid ett av besö- ken.	102	2	2	Nej	Mindre vat- tensalaman- der	Nej	2/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area			Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
				m2	0-3	0-3					
33	Viksberg - diket i hagen södra delen	2016-04- 19	Betydligt sämre förutsätt- ningar för groddjur än i norra delen av diket. Vatt- net strömmar snabbare, mindre bottenvegetation, brantare kanter	2081	3	3	Nej	nej	Nej		3/3 Utan obs av SVS. Diken med positiva kvaliteter
34	Skogsdiket Hjälmsättra	2016-04- 19	Hela diket skuggat, och med fattig vegetation. Inga arter funna.	5495	2	1	Nej	Nej	Nej		1.5/3 Utan obs av groddjur
35	Bergtorp norr	2019-05- 15	Svs hane 2, hona 2. Mvs okänd 1. Bra solinstrålning, lerbotten, flacka kanter. Sa- lamanderklass 3/3	247	3	3	Ja	Nej	Nej		3/3 Med obser- vation av större vattensalamander
36	Bergtorp Vilt- vatten 2	2019-05- 15	Hela dammen skuggad, ont om etablerad vegetation, gräs i västra delen. Sala- manderklass 1/3	1095	1	1	Nej	Nej	Nej		1/3 Utan obs av groddjur

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Solin- strålning			Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
				Area m2	Sikt 0-3	0-3				
37	Bergtorp - stora viltvattnet	2019-05- 15	Norra delen finast, kavel- dun starr och andmat. Möj- ligt att det finns fisk i dam- men, förbipasserande pra- tade om karp. Humushal- tigt vatten. Förutom möjlig fisk, Salamanderklass 3/3. Svårt att inventera, men åt- minstone 1 hane Svs	3374	2	3	Ja	Nej	Nej. Möjligt- vis fisk, enligt förbipasse- rade. Gräsän- der	3/3 Men med fö- rekomst av effek- tiv predator
38	Bergtorp Vilt- vatten 1	2019-05- 15	Definitivt anlagt, med in- flöde och utflöde. Humus- rikt vatten, skuggat i syd- läge. Salamanderklass 2/3.	1459	1	2	Nej	Nej	Gräsand	1.5/3 Utan obs av groddjur
39	Bergtorp dike 1	2019-05- 15	Fin bottenvegetation	196	2	2	Nej	Nej	Nej	2/3 Utan obs av SVS. Möjliga eta- bleringsdammar efter åtgärder

Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
40	Bergtorp söder	2019-05-14	Dålig sikt i vatten, lerbot- ten, god solinstrålning, flacka kanter. Salamander- klass 2/3 bortsett från sikt- djup	71	1	2	Nej	Nej	Nej	1.5/3 Utan obs av grodjur
41	Fridshäll våt- mark	2019-05-15	Anlagd. Mycket lite vatten, nivå regleras av munk. God solinstrålning, kanter både flacka och branta i olika partier. Förutom lågt vat- ten, Salamanderklass 3/3. 1 hane sv, 1 hona Svs	696	3	3	Ja	Nej	Nej	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander
42	Fridhäll kron- dike	2019-05-15	Del av krondike. Mvs hane	164	3	3	Nej	Mindre vat- tensalaman- der	Nej	3/3 Utan obs av SVS. Diken med positiva kvaliteter
43	Lillsved	2019-05-15	Otroligt fin anlagd damm, svs hane 4, dvs hona 4, mvs hane 4, Mvs hona 3	594	3	3	Ja	Mindre vat- tensalaman- der	Snok enligt markägare.	3/3 Med obser- vation av större vattensalamander

										Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	
44	Nedergården - gårdsdammen	00:00:00	Ej fältbesökt. Ekologigrup- pen nekades per telefon tillträde till dammen av Li- nus Henriksson på Stock- holms vatten (SV äger mar- ken). Enligt denne används dammen för odling av flod- kräfta.	776	0	0	-	-	-	
45	Nedergården - åkerdammen	00:00:00	Ej fältbesökt. Ekologigrup- pen nekades per telefon tillträde till dammen av Li- nus Henriksson på Stock- holms vatten (SV äger mar- ken). Enligt denne används dammen för odling av flod- kräfta.	830	0	0	-	-	-	
46	Eksättravägen	00:00:00	Ej fältbesökt.	787	0	0	-	-	-	

										Habitatklassi- fice-ring för större vattensa- lamander på skala 0-3
Id	Namn på lokal	Datum för fält- besök	Beskrivning av lokal	Area m2	Sikt 0-3	Solin- strålning 0-3	Fynd av större vatten- salamander?	Fynd av andra grod- djur?	Observerade predatorer?	
47	Bergåsa gård - hagen	00:00:00	Ej fältbesökt.	110	0	0	-	-	-	
48	Hjälmsättra östra 1	00:00:00	Ej fältbesökt - Ingen vat- tenspegel i flygbildstolk- ning.	1898	0	0	-	-	-	
49	Hjälmsättra östra 2	00:00:00	Ej fältbesökt - Ingen vat- tenspegel i flygbildstolk- ning.	5874	0	0	-	-	-	
50	Hjälmsättra östra 3	00:00:00	Ej fältbesökt - Ingen vat- tenspegel i flygbildstolk- ning.	2243	0	0	-	-	-	
51	Hjälmsättra östra 4	00:00:00	Ej fältbesökt - Ingen vat- tenspegel i flygbildstolk- ning.	1277	0	0	-	-	-	

Diskussion och slutsatser

Fynd i identifierade möjliga lekplatser

Under inventeringen påträffades större vattensalamander i totalt tolv lokaler kring Viksberg, där tio lokaler utgjorde helt nya fyndplatser enligt Artportalen.

En intressant observation inom inventeringsområdet är att alla lokaler där större vattensalamander påträffades, eller som bedömdes vara goda möjliga lekmiljöer men utan observerade salamandrar, var anlagda av människor. Antingen som "vattenhinder" på golfbana, eller som viltvatten eller dagvattendamm.

Ett särskilt spännande resultat var att se att större vattensalamander självant etablerats sig i den anlagda groddjursdammen vid Ängsbacken norr om Hoxeltorps skola.

Tre delar av resultatet av inventeringen talar för att området kring Viksberg troligtvis utgör ett av de finaste landskapsområdena för större vattensalamander i Stockholms län, dessa inkluderar:

1. Att större vattensalamander observerades i alla besökta delar av inventeringsområdet kring Viksberg
2. Att större vattensalamander spontant etablerat sig i en groddjursdamm som anlades hösten 2016
3. Att sikten i vattenpelaren möjligtvis begränsade möjligheten att observera större vattensalamander i vattensamlingar vid flera lokaler, vilket kan betyda att det faktiska antalet nyttjade lekvatten skulle kunna visa sig vara högre vid noggrannare inventering av enskilda vattensamlingar

Spridningsvägar och övervintringsområden

I det inventerade området kring Viksberg är både tätheten av möjliga och faktiska lekmiljöer för större vattensalamander mycket hög, och som beskrivs ovan så finns möjligheten att nyanlagda dammar koloniserar inom loppet av några år.

Landskapet i nordöstra delen av Södertälje kommun är bitvis mycket kuperat med höga bergryggar som varvas med dalar som historiskt troligtvis använts för odling. Genom den gamla odlingsmarken löper diken, och idag har många typer av vattensamlingar anlagts i anslutning till, eller som del av dikessystemen.

Baserat enbart på sammanställning av data från Ekologigruppens inventeringar 2016 och 2019 samt observationer i fält från dessa år bedöms det troligt att salamandrarna rör sig längs anlagda diken i jordbrukslandskapet när de koloniserar nya dammar, eller förflyttar sig mellan befintliga dammar.

För att studera sambanden mellan dammarna kring Viksberg vore ett spännande upplägg att genomföra en analys av habitatnätverk för större vattensalamander, med fokus på spridning mellan lämpliga dammar och via olika typer av dagvattendiken.

Förslag till anpassningar och åtgärder

Den höga tätheten av fynd av större vattensalamander i vattensamlingar inom det inventerade området är en fingervisning om hela området kvaliteter som livsmiljö för större vattensalamander.

Tre förslag till försiktighetsåtgärder vid exploatering av naturmiljö inom det inventerade området är att:

1. Om det finns vattensamlingar inom ett detaljplaneområde som planeras att byggas kring Viksberg, så bör projektansvarig utgå från att det finns större vattensalamander med skydd enligt Artskyddsförordningens 4 § tills motsatsen bevisats.

2. Alla vattensamlingar inom detaljplaneområden kring Viksberg som planeras att bebyggas bör inventeras noggrant efter större vattensalamander och andra groddjur.
3. För att kunna avgränsa påträffade större vattensalamandrar livsmiljöer vad gäller spridningsvägar mellan dammar bör en spridningsanalys med fokus på större vattensalamander genomföras med fokus på det inventerade området kring Viksberg. Analysen kan med fördel utökas till att inkludera andra områden med hög täthet av fynd av större vattensalamader.

Utöver de tre försiktighetsåtgärderna ovan så finns flera möjliga åtgärder för att förbättra förutsättningarna i vissa av de inventerade dammarna. En möjlig åtgärd skulle kunna vara att utrota gräskarpen ur flera av vattenhindren på Viksbergs golfklubb. Gräskarpen är en möjlig predator på framför allt ägg och yngel av groddjur, men kan troligtvis utgöra ett hot även mot vuxna salamandrar.

Referenser

Tryckta källor

Naturvårdsverket, 2005. Inventering och övervakning av större vattensalamander, Version 1:0: 2005-04-21

Naturvårdsverket, 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2

Naturvårdsverket, 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda däggdjur, samt grod- och kräldjur.